

**ENDÜSTRİ
SOSYOLOJİSİ
SOS306U**

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Toplumsal Dönüşümün Evreleri: Pre-endüstriyel, Endüstriyel ve Post-endüstriyel Topluluklar

GİRİŞ

Bundan on bin yıl öncesinde yaşadığınızı hayal edin. O günkü aileniz, arkadaşlarınız, kültürünüz, yaşadığınız çevre ve kullandığınız aletleri düşünün. Şu anda içinde yaşadığınız toplumun size sunduğu imkânlarla onları karşılaştırın. İki toplum arasında ne gibi farklar gözünüzün önünde canlanıyor?

Makro sosyoloji, adından da anlaşılacağı şekilde, geniş bir perspektife odaklanır. Toplumsal bütünü anlamaya çalışır. Burada dönüşümün evrelerini *pre-endüstriyel* (avcı-toplayıcı, göçebe-bahçıvan ve tarım toplumları), *endüstriyel ve post-endüstriyel toplumlar* olmak üzere başlıca üç grup içinde inceleyeceğiz.

PRE-ENDÜSTRİYEL TOPLUMLAR

Pre-endüstriyel toplumları da kendi içinde avcı-toplayıcı, göçebe-bahçıvan ve tarım toplumları olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür.

Avcı ve Toplayıcı Topluluklar

Avcı ve toplayıcı topluluklarda insanlar; *hayvanları avlayarak, balık tutarak, yabani meyve ve bitkiler ile bal ve böcekleri toplayarak hayatlarını idame ettirirler*. Basit bir teknoloji kullanırlar. Avcı ve toplayıcı toplumların pek çoğu küçük göçebe gruplardan meydana gelir.

Avcı ve toplayıcı topluluklarda insanlar, hayatlarını idame ettirmek ve yiyecek bulabilmek için sürekli bir yerden başka bir yere göç ederler. Sadece uzmanlık isteyen işlerle sınırlı olmak üzere, çok az bir işbölümü vardır. Avcı ve toplayıcı toplumlar, geniş bir alana yayılmışlardır. Akrabalık ilişkileri otoritenin ana kaynağıdır ve burada ailenin son derece önemli bir rolü vardır.

Göçebe ve Bahçıvan Topluluklar

Yaklaşık on bin yıl önce, avcı ve toplayıcı toplumlar, iki kola ayrılarak gelişmeye devam etmiştir. Bunlardan birincisi, daha çok toprağın kurak ve dağlık olduğu bölgelerde ortaya çıkan göçebe (çobanlı/postoral) topluluklardır. Göçebelik, *insanların yaşayabilmek için ev hayvanlarına dayandığı topluluklardır*. Yetiştirdikleri hayvanlar arasında sığır, koyun, deve, lama ve ren geviği vardır. Göçebe toplumlar; Afrika, Orta Doğu, Güney Amerika ve Asya'nın steplerindeki bazı yarı kurak topraklarda yaşamışlardır. Yaşam biçimleri, avcı ve toplayıcı topluluklara bazı bakımlardan benzer. Kullandıkları aletler basit ve taşınabilirlerdir.

Tarım Toplulukları

Yaklaşık 5000 yıl önce tarımın gelişimi, bu topluluklarda devrim niteliğinde değişimleri beraberinde getirmiştir. Tarım; insanların toprağı işlemelerini, hayvanların gücünden yararlanmalarını sağlamış ve verimlilik geçmişe göre, büyük ölçüde artmıştır.

ENDÜSTRİYEL TOPLUMLAR

Endüstri Devrimi

En genel tarifıyla fabrika üretimi düzeninin egemenliğinde bir sosyal örgütlenme biçimi olarak tanımlanan endüstrileşmenin, insanlığın hayatında bir devrim yaratacak boyuta ne zaman ulaştığı konusunda araştırmacılar arasında tam bir uzlaşma söz konusu değildir. Toynbee ve Rostow gibi bazı tarihçiler Endüstri Devrimi'nin başlangıç tarihi olarak 18. yüzyılı almaktadırlar.

Rostow, Endüstri Devrimi'nin ortaya çıkışında daha önceki uygarlıklarda bulunmayan üç önemli özelliğin olduğunu iddia etmektedir. Birincisi, buradaki devrimle insan; kendisinin tabiatı anlayacağı, tahmin edeceği ve ustalıklı kullanacağı duruma getirilebileceği fikrine sahip olmuştur. İkinci olarak yeni bilim adamları yalnız matematikçi değil aynı zamanda araştırmacı ve deneycidirler ve bu yeni bilim adamlarının mikroskop, teleskop, termometre, barometre ve saat gibi aletlere ihtiyaçları vardır.

Üçüncü bir yön ise bilim adamları ile mucitler ve iş adamları aynı kulüplerde bir araya gelmişlerdir. Özetle söylemek gerekirse **bilimin** etkisi çok güçlü, fakat oldukça dolaylı olmuştur. Diğer taraftan endüstri toplumunun dünya görüşünün doğuşunda etkili olan diğer iki düşünür de F. Bacon ile R. Descartes'tir.

1807'de ilk buharlı gemi yapılır ve on dört yıl sonra gemi seferleri bütün dünya denizlerini kaplar. 19. yüzyılda bu teknik gelişmeler, binlerce yıldır duraklayan insanların artık *sonsuz* kadar sürüp gidecek bir **ilerleme** içine girdiği duygusunu uyandırmıştır. Freyer, tarihin hiçbir döneminde dünyanın görünümünün 19. yüzyılda olduğu kadar kısa sürede değişmediğini ifade etmektedir. Bir diğer ifade ile bu değişim, her alanda kendini göstermiştir; insan, beden ve ruhu ile eski dünyadan modern dünyaya geçmiştir.

19. yüzyıl, gururla kendisini teknik yüzyılı olarak vasıflandırmıştır. Ünlü filozoflar, insanı bir **makine**ye benzetmişlerdir. Geçmişte daha çok özel bir maharet ya da sanat anlamına gelen **teknik**, 19. yüzyılda bir güç hâline dönüşmüştür. İnsan, amacına ulaşmak için teknik yoluyla doğayı istismar eder hâle gelmiştir.

Freyer, İngiltere'yi esas alarak teknik gelişmenin altı dalga hâlinde ortaya çıktığını iddia eder:

1. *Dokuma endüstrisi dalgası*: Endüstri Devrimi, bu dalga ile başlamıştır. 1765 ile 1780 yılları arasında, dokuma endüstrisi teknik alanındaki en önemli icatlarını yapmıştır. Bu dönemde icatlar, bilim adamları tarafından değil el işçiliğinden yetişmiş teknisyenler ve meslekten olmayan kişiler tarafından yapılmıştır.

2. *Demir çelik dalgası*: Bu dalga 1800 yılında başlar. Büyük endüstrilerde işlenen ve başta makine imalatı dahil her alanda kullanılan demir, hayati öneme sahip bir madde olur.

3. *Ulaştırma dalgası*: 1825 yılında başlamıştır. Stephenson'un 1820'de başlayan lokomotif üzerindeki çalışmalarının sonucu olarak ilk trenler, 1830'lardan itibaren çalışmaya başlar. 1820'li yıllarda ise ilk gemiler sefere konular. Ulaştırma dalgası, endüstriyel ürünlerin uzak mesafelere taşınmasını kolaylaştırmıştır.

4. *Kimya çağı*: 1850'li yıllarda kimya biliminin belli başlı bilgileri bir araya toplanır. Bu bilgiler, yeni kurulan bu endüstri kolunun teorik temelini oluşturacaktır. Liebig'in bulduğu suni gübreleme yöntemi, rasyonel tarımın doğuşunu sağlar.

5. *Elektrik endüstrisi dalgası*: Telefon ve telgraf, 1830 ile 1840 yılları arasında kuvvetli akım tekniğine geçişle birlikte başlar.
6. *Benzin motoru çağı*: 1889'da Paris'te ilk otomobil sergisi açılır ve 1894'de ilk uluslararası otomobil yarışı yapılır. 1903'te ise Henry Ford Motor Fabrikası kurulur.

İlk Dönem Sosyologları ve Endüstri Toplumu

Bottomore'un deyimiyle ilk dönem sosyolojisi özellikle 18. yüzyıl siyasal ve ekonomik devrimlerinin yarattığı sosyal sorunlarla ilgilenmiş ve bir anlamda her şeyin üzerinde "*yeni endüstri toplumunun bilimi*" olmuştur. Bir diğer ifade ile endüstri toplumu, sosyolojinin ilgilendiği başlıca konu olur.

Saint-Simon'un çalışmalarında bir taraftan endüstri toplumlarının ve bunlarla birlikte doğan yeni güçlerin özgül karakterini tanımlama çabasını, öte yandan da insan biliminin sosyolojisinin temellerini buluyoruz. Eğer geleceğin toplumu, *bilim toplumu* (the society of science) ise sosyolojinin (toplum bilimi-the science of society) gelecek için temel rehber olarak değerlendirilmesi gerekir. Saint-Simon geleceğin toplumu olarak gördüğü endüstri toplumuna geçişte sosyolojiye oldukça büyük bir görev düştüğü kanaatinde.

Comte toplumsal değişme sürecinde toplumsal bilinci bağımsız değişken olarak, bir diğer ifade ile belirleyici unsur kabul ederek adına "Üç Hâl Kanunu" dediği ünlü teorisinde toplumların, dinsel normların ve soyut düşüncelerin egemen olduğu teolojik ve metafizik aşamalardan *akıl, bilim, ilerleme ve endüstri* ile özdeşleştirdiği nihai aşama olan *pozitif* aşamaya doğru yöneldiğini iddia etmektedir.

Çağdaş Endüstri Toplumu Teorileri

Endüstri toplumu kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir popülerite kazanmıştır. Çünkü bu dönemde Bunham'ın "*Yönetmel Devrim*" çalışmasında da ortaya koyduğu şekilde kapitalizmde köklü dönüşümler yaşanmıştır.

Çağdaş endüstri toplumu teorileri içinde önemli yer tutan R. Aron, A. Giddens, A. Tofşer ve K. Kumar gibi sosyologların çalışmalarına baktığımız zaman bunların tespitleri ile bir önceki bölümde görüşlerini ele aldığımız ilk dönem sosyologlarının yaklaşımları arasında büyük bir takım paralellikler göze çarpmaktadır. Ayrıca bunların yaklaşımları kendi aralarında da çok büyük benzerlikler içermektedir. Dolayısıyla *endüstri toplumu teorisinin temel karakteristiklerini* şu şekilde sıralayabiliriz:

POST-ENDÜSTRİYEL TOPLUMLAR

Yükselen Yeni Topluma İlişkin Kavramlar

Yükselen yeni topluma ilişkin olarak ortaya atılan bu kavramlara baktığımız zaman sayılarının oldukça kabarık olduğu göze çarpmaktadır. Bu yeni toplumu Amittai Etzioni "*modernlik sonrası çağ*" (post-modern era), George Lichtheim "*burjuvasonrası toplum*" (post-bourgeois society), Herman Kahn "*ekonomi sonrası toplum*" (post-economic society), Murray Bookchin "*kıtlık sonrası toplum*" (post-scarcity society), Kenneth Boulding "*uygarlık sonrası toplum*" (postcivilized society), Daniel Bell "*post-endüstriyel toplum*" (post-industrial society), Peter F. Drucker "*bilgi toplumu*" (knowledge society), Paul Holmes "*kişisel hizmet toplumu*" (the personal service society), Ralf Dahrendorf "*hizmet sınışı toplum*" (the service class society) veya "*kapitalizm sonrası toplum*" (post-capitalist society), Zbigniew Brzezinski "*teknokratik*

çağ” (the technetronic era), ve Y.Masuda “*enformasyon toplumu*” (information society) olarak adlandırmaktadır. Castells ise network toplumu (network society) kavramını kullanmıştır.

Post-Endüstriyel Toplumun Temel Karakteristikleri

Ekonomik Yapıdaki Dönüşüm

D. Bell, post-endüstriyel toplumunun ilk özelliğini malların üretiminden hizmetlere yöneliş olarak belirtir. Aslında hizmet sektörü bütün ekonomilerde mevcuttur; ancak endüstri öncesi toplumlarda öncelikle domestik hizmetler söz konusu iken endüstri toplumlarında ise taşımacılık, Şansal hizmetler gibi alanlarda malların üretimine “yardımcı” niteliktedir.

Yükselen Yeni Sınıflar

Yeni toplumda insanların çalıştıkları yer değil aynı zamanda yaptıkları işlerin türü de değişmektedir. Endüstrileşme sürecinde daha önce belirtildiği şekilde nasıl bir önceki toplumun temsilcileri olan sınıflar ortadan kalkmış ya da eski güçlerini yitirmiş ve yerine endüstri toplumunun temsilcileri olan sosyal sınıflar yükselmişse post-endüstriyel dönüşüm sürecinde de yeni sınıfların yükselişi dile getirilmektedir.

Bilginin Artan Rolü

Endüstri sonrası toplum teorilerinin öncü isimlerinden olan D. Bell, gelmekte olan toplumun yeni paradigmasının teorik bilgi olduğunu vurgular. Bilindiği gibi endüstri toplumu, malların üretimi için makinelerin ve insanların koordinasyonuna dayanır. Oysa yeni toplum, bilgi etrafında örgütlenmektedir. Şüphesiz bilgi, her toplum için gereklidir; nitekim endüstriyel uygarlığın öncü isimlerinden olan Bacon’ın da yüzlerce yıl önce belirttiği gibi “*bilgi güçtür*”; ancak enformasyon/bilgi toplumunda ise bilgi aynı zamanda toplumun temel eksenidir.

Enformasyon Teknolojileri ve İnternet’in Toplumsal Sonuçları

Endüstri toplumunun doğuşunda nasıl buhar makinesi, elektrik, içten yanmalı motorlar gibi enerji teknolojisi büyük rol oynamışsa enformasyon ve iletişim teknolojileri de post-endüstriyel toplumun doğuşunda aynı role sahiptir. Bu teknolojiler, toplumu iki şekilde değiştirmektedir: Birincisi yeni malların üretiminde ve hizmetlerin yerine getirilmesinde yeni imkânlar (işler) sağlamaktadır. Bugün çok sayıda insan ceptelefonu, hesap makinesi, elektronik saat, kişisel bilgisayar, video, müzik seti ve radyoya sahiptir.

İkinci olarak teknoloji, verimlilik üzerindeki etkisiyle hayatımızı değiştirmektedir. Böylece bir taraftan ürünler daha düşük fiyattan üretilip tüketiciye düşük fiyatla satılmaktadır diğer taraftan ise işsizliği artırmaktadır. İnsanların bilgisayarlar vasıtasıyla toplumsal, siyasal, ekonomik vb. etkileşime geçmelerini sağlayan bir araç olan İnternetin belki de en önemli işlevi, bilginin *serbest dolaşımını* sağlamasıdır.

Post-endüstriyel Toplamların Diğer Karakteristikleri

Endüstri toplumundan post-endüstriyel topluma yöneliş, beraberinde sadece yukarı da anılan değişimleri değil aynı zamanda toplumun diğer unsurlarında da köklü dönüşümleri getirmiştir. Örneğin teknolojinin giderek *ucuzlaması* ve yaygınlaşması, bir taraftan kitle üretimi ve kitle haberleşmesinin çözülüşünü sağlarken diğer taraftan da bireyin konumunun güçlenmesi sağlamıştır.

Post-endüstriyel Toplum Teorilerinin Değerlendirilmesi

Endüstri toplumu ve enformasyon toplumu teorileri arasında önceki alt bölümlerde görüldüğü şekilde bazı noktalarda benzerlikler var. Örneğin her ikisi de bilginin ve yükselen yeni sınıfların giderek artan önemini vurgulamaktadırlar. Yine hem ilk dönem endüstri toplumu teorisyenlerinde hem de bazı post-endüstriyel dönüşüm teorisyenlerinde geleceğe yönelik bir *iyimserlik* söz konusudur.

Gerek Bell'in post-endüstriyel toplum gerekse Masuda'nın enformasyon toplumu teorisi karşılaştırıldığında aralarında büyük benzerlikler olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca bu konuda Drucker ve Tofşer gibi gelmekte olan yeni topluma ilişkin çalışmalarıyla tanınan yazarların görüşleri de Masuda ve Bell'i destekler niteliktedir.

Ancak mevcut enformasyon toplumu teorilerinin karşısında olanlar da vardır, *enformasyon devriminden söz etmek için zamanın henüz erken* olduğu görüşünde olan muhaliflerin eleştirilerini şu şekilde sınıflayabiliriz:

1. Enformasyon toplumu teorileri, endüstri toplumu teorilerinde olduğu gibi *teknolojik determinizmin* arkasına sığınıyorlar. Oysa beşeri olaylarda determinizmin her türlüsüne karşı dikkatli olmamız gerekir. Hiçbir teknoloji, içinde bulunduğu toplumsal çevreden bağımsız düşünülemez.
2. Yeni sınıfa ilişkin olarak ortaya atılan görüşlerin kökeni Saint-Simon'a kadar uzanır. Ancak bugüne kadar böyle bir iddia doğrulanmamıştır. Bu yeni sınıf kavramı da oldukça *muğlâktır*.
3. Ayrıca bu yeni grupların objektif sınıf pozisyonlarının doğrudan *sınıf bilincine* yansıtacağı tezi, enformasyon toplumu teorisinin zayıf taraşarından birini oluşturmaktadır.
4. *Bilimsel bilginin* yükselişi de doğrudan güce dönüşemeyebilir. Yeni kurumlar ve araştırma kurumları tersine militaristik ve siyasal birliklerin hizmetçileri olarak değerlendirilebilir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/endustri-sosyolojisi-ady212u?search=SOS306U>